

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 841 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyrov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyrova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafovna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellash.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврузова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abduraim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkar Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlarini.....	836
M.E.Ostanova	

INNOVATSION BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI

M.E.Ostanova

Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitali yordamida innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy asoslari hamda innovatsion biznesning xususiyatlari, rivojlantirish modellari tahlil etilgan.

Har qanday davlatning innovatsion taraqqiyotdagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan inson kapitalini sifatli shakllantirishga bog'liq. Mamlakat iqtisodiyotiga innovatsiyalarni joriy etishning kaliti inson kapitali va yuqori sifatli davlat boshqaruvi bo'lib, ular innovatsion biznes uchun qulay sharoit yaratadi. Yangi O'zbekiston Strategiyasida innovatsion biznesni rivojlantirish orqali inson kapitalini, uning sifatini oshirish o'ta muhim ekanligi ham alohida qayd etilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy rivojlanish, inson kapitali, innovatsiya, kadrlar innovatsiyasi, xodimlardagi innovatsionlik, innovatsion biznes, innovatsion raqobatbardoshlik.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations of the development of innovative business with the help of human capital in the conditions of the innovative economy of the Republic of Uzbekistan, as well as the characteristics and models of development of innovative business.

The success of any country in innovative development largely depends on the quality formation of human capital. The key to innovation in the country's economy is human capital and quality public administration, which create favorable conditions for innovative business. The Strategy of New Uzbekistan also emphasizes that it is extremely important to increase human capital and its quality through the development of innovative business.

Key words: economic development, human capital, innovation, personnel innovation, employee innovation, innovative business, innovative competitiveness.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы развития инновационного бизнеса с помощью человеческого капитала в условиях инновационной экономики Республики Узбекистан, а также характеристики и модели развития инновационного бизнеса. Успех любой страны в инновационном развитии во многом зависит от качественного формирования человеческого капитала. Залогом инноваций в экономике страны является человеческий капитал и качественное государственное управление, которые создают благоприятные условия для инновационного бизнеса. В Стратегии Нового Узбекистана также подчеркивается, что крайне важно увеличивать человеческий капитал и его качество за счет развития инновационного бизнеса.

Ключевые слова: экономическое развитие, человеческий капитал, инновации, кадровые инновации, инновационный бизнес, инновационная конкурентоспособность.

KIRISH

Hozirgi davrda jahon mamlakatlarida ro'y berayotgan global o'zgarishlar O'zbekistonni ham chetlab o'tayotgani yo'q. Chunki mamlakatimiz jahon hamjamiyatida o'zining o'rniga ega. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ulkan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning samaradorligini ta'minlash ko'p jihatdan fan va ta'lim sohalarini tubdan yaxshilash bilan bog'liq. Bu 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot Strategiyasida "Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish" alohida ta'kidlab o'tilgan. Mazkur hujjatning 46–47-maqсадlarida: Oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta'lim sifatini oshirish, davlat oliy ta'lim muassasalariga akademik va moliyaviy mustaqillik berish, shu jumladan, ular tomonidan mehnatga haq to'lash, xodimlar soni, to'lov – kontrakt miqdori va ta'lim shaklini mustaqil belgilash amaliyotini yo'lga qo'yish, davlat oliy ta'lim muassasalarining tegishli huquq va vakolatlarini aniq belgilash, 2026-yilga qadar 10 ta salohiyatli oliy ta'lim muassasasini QS va THE xalqaro reytinglariga kirishga maqsadli tayyorlash masalalariga alohida e'tibor qaratib o'tilgan¹. Innovatsion iqtisodiyotga o'tish sharoitida ishchi kuchi tarkibining o'zgarishi

¹ "2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт Стратегияси тўғрисида" Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 28.01.2022 йилдаги ПФ-60-сон.

olimlar va tadqiqotchilarni iqtisodiy o'sish omillari va uning dinamikasiga qiziqishni kuchaytirdi va inson kapitali nazariyasini o'rganishni asosiy muammolardan biriga aylantirdi. Yangi O'zbekiston Strategiyasida innovatsion biznesni rivojlantirish orqali inson kapitalini, uning sifatini oshirish o'ta muhim ekanligi alohida ta'kidlangan.

Jahonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish va ishlab chiqarishning sifat darajasini oshirishda inson kapitalning rolini aniqlash (ayniqsa, iqtisodiy rivojlanish darajasi nisbatan past bo'lgan mamlakatlarda inson kapitalni oshirish orqali barqaror o'sishni ta'minlash)ga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar muhim yo'nalishlardan biridir. Shuning uchun inson kapitali (uning tashkiliy elementlari)ning innovatsion o'sishga ta'sirini baholash asosida uni rivojlantirishning samarali usullarini belgilash muhimdir.

Yangi O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishning yangi bosqichi ustuvorliklarning sonidan sifatga o'zgarishi bilan bog'liq. O'zbekiston – 2030 strategiyasida belgilab qo'yilganidek, milliy ta'lim tizimi inson kapitalini shakllantirishda asosiy kafolat bo'lib, uning sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonida iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlash, aholi bandligi va turmush sifatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish kabi masalalarga alohida ahamiyat berilmoqda. Iqtisodiy o'sish aholi bandligi va salomatligi, turmush sifati, ta'lim tizimining rivojlanish darajasi va sifati hamda raqobatbardoshligiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq. Ayniqsa, O'zbekistonda hozirgi vaqtda shakllantirilgan inson kapitali iqtisodiyotning yuqori malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyojni to'la qonli qondirmaydi. Shundan kelib chiqib, innovatsion iqtisodiyot va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish sharoitida inson kapitalini oshirishni rag'batlantiruvchi mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Iqtisodiy taraqqiyotda insonning rolini baholash asrlar davomida o'rganilgan va bugungi kunga qadar ham o'rganib kelinmoqda. V.Petti, A.Smit², D.Rikardo, K.Marks, J.S.Mill, I.Fisher, A.Marshall, D.Mintzer, T.Shuls, G.Bekker³ va M.Blaug, K.Errou⁴ kabi olimlar inson kapitalini o'z fundamental asarlarida yoritishgan. J.Mintzer, L.Turou, V.Boven, M.Fischer, R.Nelson, YE.Felps⁵, R.Lukas⁶, E.Engel⁷, V.Farra⁸ va J.Vazeylarning tadqiqotlarida ham inson kapitalining zamonaviy nazariyalari keng yoritilgan.

MDH olimlar orasida inson kapitalning sifati va unga ta'sir etuvchi omillar xususida L.S.Babinina, I.Garafiyeva, S.V.Dudnikov, I.A.Kovalevich, Y.G.Odegov, G.G.Rudenko⁹, I.Ivashkovskaya, V.Kalyujniy, YE.Kolos, B.Leontyev, L.Lukicheva, B.Milner, G.Stepanova, V.Suprun¹⁰ va boshqalar ilmiy ishlanmalarida intellektual kapitaldan samarali foydalanish muammolari keng yoritilgan.

- 2 "A man educated at the expence of much labour and time to any of those employments which require extraordinary dexterity and skill, may be compared to an expensive machine" (Adam Smith. The Wealth of Nations. London: G.Routledge, 1776; New York: Modern Library, 1937.
- 3 Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход: избранные труды по экономической теории/пер. с англ. М.: ГУ - ВШЭ, 2003.; Кузнецов Ю.А., Мичасова О. В. Человеческий капитал: формирование, измерение, вклад в экономический рост // Экономический анализ: теория и практика. 2010. № 26, Соболева И. В. Парадоксы измерения человеческого капитала: научный доклад. М.: Институт экономики РАН, 2009, Соболева И. В. Парадоксы измерения человеческого капитала // Вопросы экономики. 2009. №9., Blaug M. The Empirical Status of Human Capital Theory: A Slightly Jaundiced Survey // Journal of Economic Literature. 1976. Vol.14. № 3 Resource Development International. 2004. Vol. 7, № 4., Soboлева I. Paradoxes of the Measurement of Human Capital // Problems of Economic Transition. 2010. Vol. 52, № п.
- 4 Arrow K.J. The Economic Implications of Learning by Doing // Review of Economic Studies. 1962. Vol. 29. № 1.
- 5 Nelson R. R., Phelps E. S. Investment in Humans, Technological Diffusion, and Economic Growth // American Economic Review. 1966. Vol. 56, № 1,2.
- 6 Lucas R. E., Jr. On the Mechanics of Economic Development//Journal of Monetary Economics. 1988. Vol. 22. №1.
- 7 Oxley L., Le T., Gibson J. Measuring human capital: alternative methods and international evidence// The Korean Economic Review. 2008. Vol. 24. № 2.
- 8 Farr W. The Income and Property Tax // Journal of the Statistical Society of London. 1853. Vol. 16, № 1.
- 9 Абдурахманов К.Х., Бабынина Л.С., Одегов Ю.Г. Управление человеческими ресурсами организации. –Ташкент: Фан, 2020. –252 с.; Одегов Ю.Г. Экономика труда: учебник и практикум для академического бакалавриата. – 3-е изд., перераб. И доп. – М.: Юрайт, 2015, Ковалевич И.А. Человеческий капитал системы образования: учебник. - Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2018. 216 с. Гарафиев И.З. Социальный заказ на инновационный человеческий капитал: монография. - Казань: Казанский национальный исследовательский технологический университет, 2016. - С. 208.
- 10 Ивашковская И.В., Байбурина Э.Р. Роль интеллектуального капитала в создании стоимости крупных российских компаний: опыт эмпирического исследования. // Вестник Финансовой академии, 2007; Калужный В.В. Усовершенствованные и новые методы измерения влияния капитала, труда и производительности на рост ВВП // Экономика Украины. – 2003. – № 6. – С.42–48; Колос Е.А. Тенденции и пути развития человеческого капитала и интеллектуального потенциала казахстанского общества // Основы экономики, управления и права, 2014 – №4(16). - С.123-126; Леонтьев Б.Б., Леонтьева В.Б. Интеллектуальная природа. Системное мышление. Интеллектология. Идеология. – М.: РАЕН, Издательство "РИНФО", 2019. - С.518.; Лукичева Л. И. Управление интеллектуальным капиталом. - М.: Омега-Л, 2007. - С.552; Мильнер Б.З. Управление знаниями: эволюция и революция в организации. – М.: Инфра-М, 2003. - С.177; Степанова Г.Н., Филонова А.С., Губанова Н.В. Развитие интеллектуального потенциала личности в XXI веке: монография. –М.: Изд-во "Мир науки", 2019. - С.132; Супрун В.А. Интеллектуальный капитал. Главный фактор конкурентоспособности экономики в 21 веке. - М.: КомКнига, 2006. - С.192.; Бараева Ю.В. Интеллектуальный капитал – ключевой конкурентный фактор Российской экономики/ Вестник КГУ им Н.А. Некрасова, 2006. №6.

Mamlakatimiz olimlaridan: akademik Q.X.Abduraxmanov, professorlar B.X.Umurzakov, SH.D.Kudbiyev, Z.Y.Xudoyberdiyev, SH.X.Nazarov, N.Q.Zokirova, N.U.Arabov, N.X.Raximova, B.A.Islamov, B.SH.Maxkamov, G.K.Abduraxmanova, X.X.Mamadaliyeva, D.A.Nasimov, R.R.Xasanov¹¹ va boshqalarning ilmiy ishlarida inson kapitali va innovatsion rivojlanishni faollashtirishning nazariy, uslubiy va institusional asoslarini takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotlar olib borilgan. Yuqorida nomlari keltirilgan olimlarning tadqiqotlari va ilmiy ishlari inson kapitali shakllanishi, rivojlanishi va amal qilishining nazariy, uslubiy va amaliy asoslarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichi texnologik tartibdagi global o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu, o'z navbatida, innovatsiyalarga asoslangan raqobatdosh ustunliklarni o'zgartirishga yordam beradi. Innovatsiyalar ko'p jihatdan klassik biznes (moliya, uskunalar, mehnat) bilan solishtirganda qimmatroq va samaraliroqligi bilan ajralib turadi. Binobarin, zamonaviy dunyoda iqtisodiy tizimlar rivojlanishining yangi bosqichi tashkilot xodimlarining intellektual kapitaliga asoslanadi. Hozirgacha inson kapitali bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda innovatsion iqtisodiy rivojlanishning obyektiv ehtiyojlariga asoslangan tadbirkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish va shakllantirishga chuqur ahamiyat qaratilgan.

Shumpeter tadqiqotlariga ko'ra¹², "iqtisodiy o'sish" va "iqtisodiy rivojlanish" tushunchalari farqlanadi. Uning fikricha, iqtisodiyotning rivojlanishi, innovatsiyalar oqimidir. Innovatsiyalar - jamiyat rivojlanishining barcha bosqichlariga xos bo'lgan ixtirolardan farqli o'laroq, inson innovatsiyalarni amalga oshiruvchi xo'jalik yurituvchi subyektlarga texnologik taraqqiyot va raqobatdosh ustunliklarni ta'minlaydigan ilmiy yutuqlarni amalga oshirishning maxsus tashkiliy shaklidir. Tadbirkorlik qobiliyati ishlab chiqarish omili sifatida, birinchi navbatda, boshqaruv faoliyatining o'ziga xos sifatini, uning biznesni yuritishga yo'naltirilganligini, xususan, innovatsiyalarni yaratish va ilgari surish asosida ishlab chiqarish resurslarini tayyor mahsulotga oqilona va samarali aylantirishni tavsiflaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Insonda tadbirkorlik qobiliyatini shakllantirish korxonaning raqobatdoshligini ta'minlash shartlaridan biriga aylanadi. Shu bilan birga, tadbirkorlik qobiliyatlari ta'lim darajasiga, shaxsning o'z ehtiyojlariga, o'qituvchilarning malakasi va kasbiy fazilatlariga, o'qitishda qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari va usullariga, ish beruvchilarning talablariga, ta'lim muassasasining umumiy korporativ madaniyatiga, shuningdek, ta'lim muassasasining kasbiy vazifalarni bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlari mavjudligiga bog'liq. Biroq, ushbu fazilatlar inson kapitalining elementlaridan biri sifatida maksimal darajada rivojlantirish uchun boshqa barcha omillarning ijobiy ta'siri zarur.

"Tadbirkorlik ruhi bilan" ishlab chiqarishning rivojlanishi raqobat nazariyasi va bozor iqtisodiyoti tamoyillariga to'liq mos keladi. Biroq, XX asr oxiri va XXI asr boshlarida iqtisodiy rivojlanishni belgilovchi yangi asosiy omillar paydo bo'ldi. Ularga, eng avvalo, axborot texnologiyalari va bilimlar kiradi. "Bilimlar iqtisodiyoti" kabi tushuncha paydo bo'lishi tasodif emas. Ikkalasi ham inson kapitali sifatiga qo'yiladigan yangi talablar bilan uzviy bog'liqdir. Ushbu yangi xodisalarni o'rganuvchilar "innovatsiyalarni ommaviy ishlab chiqarish va innovatsion iqtisodiyotni yaratishning asosiy omili to'plangan yuqori sifatli va ijodiy inson kapitalidir".

- 11 Абдурахманов К. Х. Меҳнат иқтисодиёти. Дарслик. - Т.: Фан, 2019. - 418 б.; Абдурахманов К.Х. Искусственный интеллект – основа устойчивого развития экономики. – Москва: ФГБОУ ВО "РЭУ им. Г.В.Плеханова", 2023, - 356 с.; Умурзаков Б. Х. Человек и его потенциал в условиях экономики будущего //Технические университеты: интеграция с европейскими и мировыми системами образования. – 2014. – С. 416-419; Абдурахманов К.Х., Зокирова Н.К. Человеческое развитие: учебник. – Т.: ФГБОУ ВПО "РЭУ им.Г.В.Плеханова", 2014. – 320 с.; Зокирова Н. К. Интеллектуальный капитал в инновационной экономике Узбекистана // Наука и практика. – 2013. – №. 3. – с. 35; Арабов Н.У. Ўзбекистон Республикасида меҳнат бозори инфратузилмасини ривожлантириш самардорлигини ошириш. - Т.: Fan va texnologiya, 2017. - 270 б.; Насимов Д.А. Иқтисодиётнинг инновацион ривожланиши шароитида иш билан бандлик эгилувчанлигини таъминлаш механизмларини такомиллаштириш. - Т.: Fan va texnologiya, 2018. - 260 б.; Хасанов Р.Р. Ижтимоий-иқтисодий тараққиётда хонадоннинг ўрни // Иқтисод ва молия. - 2015. - №10; Abdurakhmanov K.H. Zokirova N.K., Islamov B., Hiwatari. Systemic transformation and sustainable human development: the Case of Uzbekistan. Jakarta: Gunadarma Publisher, 2016. - 230 p.; Назаров Ш.Х. Минтақавий иқтисодиёт ва бошқарув. Дарслик. - Т.: "Renessans" нашриёти, 2021. – 196 б.; Худойбердиев З.Я. ва б. Тadbirkorlik va ishga joylashтириш технологияси. Ўқув қўлланма. - Т.: Ilmziyo, 2016; Кудбиев Ш.Д. Роль МОТ в формировании и регулировании рынка труда молодежи // General question of world science. – 2019. – С. 50-55.; Махкамов Б.Ш. Управление человеческим капиталом и лидерство. Учебное пособие. - Т.: Фан ва технология, 2019. - 138 с.; Рахимова Н.Х. Женщина и предпринимательство в Узбекистане // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – 2006. - № 2(78). – С. 134-139; Мамадалиева Х.Х. Аҳолини сифат жиҳатдан ривожланишида оиланинг роли. – Т.: Global Books, 2017. – 124 б.; Абдурахмонова Г.Қ., Рустамов Д.Ж. "Инсон капиталини рақамли иқтисодиёт асосида ривожлантириш йўналишлари". Монография. – Beau Bassin: "GlobeEdit" Publisher, 2020. – 127 б.
- 12 Шумпетер И. А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982.

Ko'rinib turibdiki, innovatsiya – bu raqobatbardoshlikning modifikatsiyasi, uning zamonaviy namoyon bo'lish shakli bo'lib, u rivojlanishning ma'lum bir bosqichida raqobatbardoshlikning ajralmas elementi sifatida ham, ma'lum bir faoliyat turidagi tashkilot faoliyatining nisbatan mustaqil mulki (belgisi) sifatida ham mavjud bo'lishi mumkin. Masalan, fan sohasida, ayniqsa fundamental innovatsiya uning immanent mulki bo'lib, ushbu ilmiy bilim sohasining raqobatbardoshligi uning hosilaviy shakli hisoblanadi. Biroq, ikkala holatda ham raqobatbardoshlikning asosiy darajasi xodimlarning raqobatbardoshligi va innovatsiyalarga yo'naltirilgan tashkilotlar uchun ularning xodimlarining innovatsionligi hisoblanadi. U mahsulot yoki xizmatning innovatsion raqobatbardoshligi darajasini, tashkilot, sanoat, mintaq va nihoyat, mamlakat darajasida shakllantiradi. Ularni tahlil qilish va ushbu konsepsiyaning mohiyatini tushunish bizga quyidagi ta'rifni berishga imkon beradi: xodimlardagi innovatsionlik - bu yangi bilimlarni yaratish, uni yangi texnologiyalar, mahsulotlar, vakolatlar, tashkiliy modellarga aylantirish, ularni amalga oshirishni ta'minlash, biznesning narxini va tashkilotning raqobatbardoshligini oshirish qobiliyatidir. Shunday qilib, xodimlar ikkita o'zaro bog'liq xususiyatga ega bo'lishlari zarur – raqobatbardoshlik va innovatsion.

Inson kapitalining o'ziga xos xususiyati, yangi bilimlarni yaratish qobiliyatidir, bu “kadrlar innovatsiyasi” tushunchasida ifodalangan, uning innovatsion tarkibiy qismini shakllantirish orqali inson kapitali nazariyasini joriy etishda aks etadi. Aslida, innovatsiya har qanday faoliyat turining samaradorligini oshirish maqsadini ko'zlaydi va asosiy muammo nafaqat yangi g'oyani topishda, balki innovatsiyalarni moddiy qo'llab-quvvatlashda hamdir. Ushbu yondashuv doirasida inson kapitali, shuningdek uning samaradorligi, bizning holatlarimizda, uni amalga oshirish natijasida olingan daromad hisoblanadi.

Mamlakat iqtisodiyotiga innovatsiyalarni joriy etishning kaliti inson kapitali va yuqori sifatli davlat boshqaruvi bo'lib, ular innovatsion biznes uchun qulay sharoit yaratadi. Davlat tomonidan talabning shakllanishi innovatsiyalar tizimini yaratishning birinchi bosqichidir.

Innovatsion biznes – bu olingan bilim, ko'nikma, olingan uskunalar va texnologiyalarni tijoratlashtirishga qaratilgan texnologik, ilmiy, moliyaviy va tijorat harakatlarining majmui¹³. Bu taqdim etilayotgan mahsulotlar yoki xizmatlar sifatini yaxshilash, yangi turdagi tovarlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish imkonini beradi.

Innovatsion biznesni ikki nuqtai nazardan ko'rish mumkin¹⁴:

- innovatsiyalar o'z biznesining asosiy turi bo'lmagan kompaniyalarning strategik ustunligini ta'minlash vositasi sifatida;

- mahsuloti boshqa sohalaridagi innovatsiyalar uchun asos sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan aniq ilmiy, texnik va boshqa natijalar bo'lgan biznes turi sifatida.

Innovatsion biznesni rivojlantirish zarurati quyidagi omillar bilan bog'liq:

- iqtisodiy faoliyatning barcha sohalarida innovatsiyalarni qo'llashga yordam beradigan ishlab chiqarishni rivojlantirishning intensiv omillari rolini oshirish;

- yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ilm – fanga joriy etish samaradorligini oshirish;

- yangi texnologiyalarni yaratish, rivojlantirish vaqtini sezilarli darajada qisqartirish, ishlab chiqarishning texnik darajasini oshirish, ixtirochilar va innovatorlarning ommaviy ijodkorligini rivojlantirish zarurati;

- ilmiy-texnik ishlab chiqarish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari, natijalarning noaniqligi, tadqiqotning ko'p o'zgaruvchanligi, xavf mavjudligi va salbiy natijalarni olish imkoniyati bilan ifodalanadi;

- yangi mahsulotlarni ishlab chiqarishda korxonalarning iqtisodiy ko'rsatkichlarining yomonlashishi;

- uskunalar va texnologiyalarning tez eskirishi;

- yangi uskunalar va texnologiyalarni jadal joriy etishning obektiv zarurati va boshqalar.

Shunga ko'ra, ikkita innovatsion biznes modelni ajratish mumkin. Birinchi model klassik (an'anaviy, reproduktiv, muntazam) bo'lib, u tadbirkorlik tashkilotiga mavjud bo'lgan resurslarni maksimal darajada qaytarish maqsadida faoliyatni tashkil etishga qaratilgan bo'ladi. Klassik biznes modelida ishlab chiqarish o'sishini boshqarish konsepsiyasi shakllantirilgan bo'lib, uni amalga oshirish subsidiyalashning tashqi omillari, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi tufayli faoliyatni amalga oshirish uchun vaqt talab etadi. Bundan tashqari, kompaniyaning ichki xaziralari ham uning faoliyati samaradorligini oshirish uchun ishlatiladi.

Ikkinchi model innovatsion tadbirkorlik (biznes) bo'lib, u korxonalarni rivojlantirishning yangi usullarini izlashni o'z ichiga oladi, bu o'z navbatida, o'sishni boshqarish yoki innovatsiya tushunchasi haqida gapirishga imkon beradi. Shuning uchun innovatsion tadbirkorlik butunlay innovatsiyalarga asoslanib, bunday faoliyat natijasida yangi mahsulot yoki yangi xususiyatlarga ega mahsulot yoki yangi texnologiyalar yaratishga zaruriyat tug'diradi.

Innovatsion biznes - bu doimiy ravishda yangi imkoniyatlarni izlash, innovatsiyalarga e'tibor qaratish, doimiy muammolarni hal qilish uchun turli xil manbalardan resurslarni olish va ulardan foydalanish qobiliyatiga

¹³ <http://utmagazine.ru/posts/8639-innovacionnyy-biznes#sthash.3UiAzVG9.dpuf>

¹⁴ Г.Я. Гольдштейн Основы Менеджмента. Учебное пособие, изд 2-е, дополненное и переработанное. Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2003.

asoslangan korxona va umuman mamlakat iqtisodiy rivojlanishining maxsus innovatsion jarayoni. Bu tadbirkorning yangi loyihani amalga oshirish yoki mavjud loyihani takomillashtirish bilan bog'liq barcha xavflarini ixtiyoriy ravishda o'z zimmasiga olishga, pul daromadlari va shaxsiy qoniqishni keltirib chiqarishi kerak bo'lgan jarayon uchun moliyaviy, ma'naviy va ijtimoiy javobgarlikni o'z zimmasiga olishga tayyorligi bilan tavsiflanadi.

Innovatsion biznesning o'ziga xos xususiyatlari, xodimlarning yuqori malaka darajasini belgilaydi. Shu bilan birga, qobiliyatlarini nusxalash qiyin bo'lgan yuqori g'ayratli va iste'dodli mutaxassislar tashkilotning raqobatbardosh ustunligi hisoblanadi. Yuqori malakali xodimlar yuksak darajadagi inson kapitaliga ega bo'lib, ular o'z bilimlari yordamida innovatsiyalarni takomillashtirishga qodir.

Firma nazariyasiga ko'ra, inson resurslari uning o'sish chegaralarini nazorat qiladi. Bunday holda, boshqaruv kompetensiyasining o'sishi strategik maqsadga aylanadi: "raqobatbardosh ustunlikning yagona barqaror manbai bu "o'rganish" qobiliyatidir.

Natijada, bugungi kunda insonning biznes g'oyalari va tashkilotchilik qobiliyatini rivojlantirish raqobatbardosh iqtisodiyotda xodimning ajralmas fazilatlaridan ekanligi ayon bo'ladi. Natijada tovar va xizmatlar ishlab chiqaruvchilar o'rtasida raqobatning kuchayishi, fan va texnikaning jadal rivojlanishi, iste'molchilarning imtiyozlari o'zgarishi kadrlar tayyorlashga yangi talablar qo'ymoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytish mumkinki, inson kapitali innovatsion rivojlanish omili sifatida xodimlarning vakolatlarini, masalan, nou-xau, ko'nikma, qobiliyatlarni, shuningdek ularning tashkilot oldidagi majburiyatlarini, masalan, kompaniyada ishlashga tayyorligini o'z ichiga olishi kerak. Bilimga asoslangan raqobatbardosh ustunlik barqarordir, bilimga ega bo'lish va o'rganish qobiliyati firmalar uchun asosiy strategik resurslarga aylanadi.

Har qanday tashkilot uchun ijodiy biznes g'oyalar yanada samarali investitsiyalarni hisobga oladi, buning natijasida u o'zi uchun raqobatbardosh ustunliklarni yaratishi mumkin. Yangi g'oyalarni izlash va ularni amalga oshirish tadbirkorning eng muhim, ammo ayni paytda qiyin vazifalaridan biridir, chunki bu holda tadbirkorga nafaqat ijodiy fikrlash va yangi yechimlarni topish qobiliyati, balki kelajakda shakllanayotgan ehtiyojlarni kutib, istiqbolli fikrlash ham kerak. Innovatsionlik tadbirkorlikning maxsus vositasi bo'lib, tadbirkorlar innovatsion fikrlash turi bilan ajralib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. "O'zbekiston" нашриёти, 2021 й.
2. Абдурахмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти: Назария ва амалиёт. Дарслик, ЎЗР ФА "FAN" нашриёт давлат корхонаси, Т.: 2019й. – 592 б.
3. Абдурахмонов Қ.Х. Инсон тараққиёти. Дарслик, "Fan va texnologiyalar" нашриёти, 2013 й.
4. Оксфордский толковый словарь по бизнесу. М.: Прогресс – Академия, 1995, стр.296.
5. Абалкин Л.И. Стратегический ответ России на вызовы нового века. Под ред. Л.И.Абалкина М.: Экзамен, 2004. Стр.
6. Черниченко Т.А. Теоритические аспекты управления человеческим капиталом. Вестник Российского государственного гуманитарного университета. 2011, №10. стр 158.
7. Генкин Б.М. Экономика и социология труда: Учебник для вузов. 5 издание, доп. М.: Норма, 2003, стр 53.
8. Умурзаков Б.Х. Основные критерии оценки развития человеческого потенциала и их характеристики//Население Узбекистана: состояние, проблемы и перспективы. Монография под ред. Акад. Р.А.Убайдуллаевой. – Т., 2012. – С. 183-192.
9. Ostanova, M. E. (2024). Human Capital as a Factor of Innovative Development of the Republic of Uzbekistan. Synergy: Cross-Disciplinary Journal of Digital Investigation (2995-4827), 2(3), 14-20.
10. Ostanova, M. (2023). Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.
11. Ochilov, A. O., & Ostanova, M. E. (2023). The Most Important Factor In Economic Growth–Human Capital. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 3(12), 127-132.
12. Ruziev, Z. I., Kadirov, L. K., Ostanova, M. E., Baratov, B. S., & Ortiq, S. (2020). The role of income tax individuals in replenishing state budget revenues. Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, 12(7 Special Issue), 2033-2037.
13. Останова, М. Э. (2021). Занятость как критерий эффективности использования трудового потенциала экономики (на примере Республики Узбекистан). Государственное и муниципальное управление. Ученые записки, (3), 82-88.
14. Nabiev, D. X., Ochilov, A. O., Raimova MJ, O. M., & Normurodova, Z. E. Features of the impact of higher education on the economic growth of the Republic of Uzbekistan. Central European Management Journal. Poland, ISSN, 2336-2693.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

